

***

Grażyna Zarzycka*

GLOTTODYDAKTYK Z POWOŁANIA WSPOMNIENIE O IWONIE WILHELMS (SŁABY-GÓRAL)

Iwonę Wilhelms (1954–2016) pożegnaliśmy 12 sierpnia 2016 r. na Cmentarzu Starym w Łodzi. Zmarła 24 lipca – nieoczekiwanie – jeszcze kilka tygodni wcześniej prowadziła zajęcia w Studium Języka Polskiego dla Cudzoziemców UŁ (SJPdC UŁ), brała udział w konferencjach naukowych.

---

* grazyna.zarzycka@wp.pl; Katedra Lingwistyki Stosowanej i Kulturowej, Instytut Filologii Polskiej, Wydział Filologiczny, 90-236 Łódź, ul. Pomorska 171/173.

Iwona niemal przez cztery dekady była związana z Uniwersytetem Łódzkim i jest z pewnością jednym z najbardziej rozpoznawalnych w kraju łódzkich specjalistów z zakresu nauczania języka polskiego jako obcego (jpjo).

Nazwisko Wilhelms nosiła po drugim mężu Karlu-Heinzu, natomiast w łódzkim i krajowym środowisku glottodydaktyków polonistycznych będzie z pewnością zawsze pamiętana jako Iwona Słaby-Góral (Słaby – nazwisko panińskie, Góral po pierwszym mężu – Wojtku), a częściej jako: „Iwona Góralowa” czy „Góralka”. Iwona była osobą „do zapamiętania”; powodem tego była egzotyczna uroda, ale także oryginalny styl bycia i komunikacji. Żyła pełnią życia – wiele radości przynosiła jej praca zawodowa, która była dla niej odskocznią od pełnej trudu codzienności. Przez wiele lat opiekowała się ciężko chorym Wojtkiem, a gdy w wieku 40 lat została wdową, z oddaniem zajmowała się synem Grzegorzem, teściami i matką, którą przeżyła zaledwie o kilkanaście miesięcy. Iwona prowadziła dom tradycyjnie (z obowiązkowym ciepłym posiłkiem w środku dnia) i z polotem – zawsze gotowa do organizacji przyjęć, spotkań rodzinnych i towarzyskich czy tworzenia okazjonalnych limeryków. Oto jeden z nich:

Cudzoziemiec na kursie w zerówce
ze zdziwienia wręcz stawał na główce.
Nie mógł pojąć jednego:
„pan” i „pani” – DLACIEGO?!¹
A różnica jest przecież w końcówce².

Uwielbiała podróże – przez ostatnie 10 lat kamperem objechali z Karlem-Heinzem wiele krajów Europy. Jedną z najsilniejszych cech Jej osobowości był optymizm, który – na przekór wszystkiemu – pozwalał jej dostrzegać rzeczy niezwykle w codzienności i snuć wielkie plany na przyszłość (przyznam, że nieraz nieco utopijne).

Iwona Słaby-Góral ukończyła filologię polską na Uniwersytecie Łódzkim w roku 1977. Od początku interesowały ją zagadnienia językoznawcze – pracę magisterską napisała pod kierunkiem prof. Witolda Śmiecha. Doktorem nauk humanistycznych w zakresie językoznawstwa została w 2008 roku na podstawie rozprawy pt. *Fleksja polska a glottodydaktyka. Czas i miejsce jako kategorie pragmatyczne*, napisanej pod kierunkiem prof. Bożeny Ostromęckiej-Frączak.

Zaraz po ukończeniu studiów polonistycznych zaczęła pracować jako lektor w SJPdC UŁ. Szybko stała się jednym z najlepszych polonistów tego centrum; przez ostatnie lata pracowała na stanowisku starszego wykładowcy. Była szczególnie ceniona ze względu na wiedzę z zakresu gramatyki opisowej języka polskiego, którą umiała obrazowo, z ogromną erudycją i swadą, przekazywać słuchaczom swoich kursów językowych oraz glottodydaktykom wstępującym do zawodu. Była wielokrotnie nagradzana za innowacyjne metody nauczania i publi-

¹ Zapis zgodny z intencją Autorki.

² Dziękuję Grzegorzowi Rudzińskiemu za przypomnienie tego limeryku.

kacje; została odznaczona Medalem Komisji Edukacji Narodowej oraz uhonorowana odznaką, „Za Zasługi dla Miasta Łodzi”.

Podczas pracy zawodowej Iwona podejmowała wiele działań i projektów, które tylko w wielkim skrócie można w tym miejscu przedstawić. W latach 1986–1990 jako gościnny wykładowca uniwersytecki w Tampere (Finlandia) prowadziła lektorat jppo oraz zajęcia z zakresu filologii polskiej (historię i teorię literatury, gramatykę opisową, gramatykę historyczną i scs). Podczas tego pobytu zagranicznego narodziła się nie tylko wielka miłość Iwony do Finlandii, ale również przyszedł na świat Jej syn Grzegorz. Od 1982 do 1986 oraz od 1991 do 2008 roku Iwona była kierownikiem Zespołu Przyrodniczo-Technicznego w SJPdC UŁ; zespół ten zajmował się nauczaniem języka polskiego w odmianach specjalistycznych, w szczególności technicznej i medycznej. W latach 1996–2007 pracowała jako wykładowca gościnny na KUL, prowadząc zajęcia z gramatyki na specjalizacji glottodydaktycznej. Była także cenionym wykładowcą na prowadzonym w UMCS-ie kursie przygotowawczym dla kandydatów na lektorów zagranicznych jppo. Od 1999 do 2013 roku była w SJPdC UŁ koordynatorem Programu Wymiany Europejskiej Erasmus. Iwona z entuzjazmem realizowała się w roli prowadzącej miesięczne kursy wrześniowe dla Erasmusów – kierowała piętnastoma takimi kursami. Podczas każdego z nich prowadziła zajęcia z jppo i wykłady z kultury polskiej, organizowała wycieczki i imprezy plenerowe. Utrzymywała kontakt z Erasmusami również po skończonym kursie i nieraz spełniała ich niebanalne prośby – m.in. przyjęła pod swój dach ponaddwudziestoosobową grupę Erasmusów, gdy ci poczuli potrzebę ponownego spotkania się w Łodzi. W ramach programu Erasmus uczestniczyła w Seminarium Krajów Nadbałtyckich Programu Erasmus w Tallinie, zorganizowanym w ramach wymiany nauczycieli.

Od roku 2000 Iwona była zaangażowana w proces państwowego poświadczania znajomości jppo – najpoważniejszy, szeroko zakrojony, innowacyjny polonistyczny projekt glottodydaktyczny. Ta działalność przynosiła jej wiele satysfakcji – jako członek Zespołu Autorów Zadań i Egzaminatorów, działającego przy Państwowej Komisji Poświadczania Znajomości Języka Polskiego jako Obcego, wykonywała przeróżne zadania, występując w rolach: egzaminatora (egzamininy m.in. w Chicago, Nowym Jorku, Dortmundzie, Łucku i wielu polskich ośrodkach uniwersyteckich), autora zadań, weryfikatora testów gramatycznych i ewaluatora. Te działania zostały docenione w chwili decentralizacji systemu państwowego poświadczania znajomości jppo – w 2016 roku Iwona została wpisana na utworzoną przez MNiSW listę egzaminatorów mogących pełnić funkcje przewodniczących komisji egzaminacyjnych MNiSW. Niestety, nie zdążyła przeprowadzić już żadnego egzaminu w powołanym na Wydziale Filologicznym UŁ ośrodku egzaminacyjnym; jest to dla naszego środowiska głęboko odczuwalna strata.

W 2000 r. Iwona była przedstawicielem UŁ na Expolingua w Madrycie, a od 2005 roku ekspertem językowym w projekcie Campus Europae (CE) – re-

prezentowała UŁ na spotkaniach projektowych m.in. w Wiedniu, Alcali, Aveiro, Luksemburgu, Kownie, Mediolanie, Yuveskylla, Larnace i Nikozji. Była współautorką kursu jppo A1 on-line *Hook up!* i autorką anglojęzycznej publikacji dla Projektu CE o SJPdC, o UŁ, o Łodzi i języku polskim.

Iwona Wilhelms jest autorką kilkadziesiąt prac z zakresu glottodydaktyki³. Szczególnie interesowała ją gramatyka funkcjonalna – sposoby „przekładania” problemów polskiej fleksji na praktykę nauczania jppo. Zajmowała ją również gramatyka kontrastywna w zakresie języków słowiańskich, języka angielskiego i fińskiego; była też tłumaczem poezji macedońskiej. Uczestniczyła w kilkadziesiąt polskich i międzynarodowych konferencjach naukowych. Nie pamiętam, by któraś z konferencji zorganizowanych przez Stowarzyszenie „Bristol” Polskich i Zagranicznych Nauczycieli Kultury Polskiej i Języka Polskiego jako Obcego odbyła się bez Jej udziału.

Przybliżając dokonania naukowe Iwony, pragnę skupić się na pracach opublikowanych w „Kształceniu Polonistycznym Cudzoziemców” (KPC); wszystkie sygnowane nazwiskiem: Słaby-Góral. Pierwszą z nich jest artykuł, opublikowany w 1987 r. w próbnym i nienumerowanym tomie KPC, napisany wraz ze Stanisławem Golewskim: *Wybrane problemy koordynacji pracy w nauczaniu języka polskiego jako obcego w ramach przedmiotu „język polski” i przedmiotu „chemia” w Studium Języka Polskiego dla Cudzoziemców Uniwersytetu Łódzkiego*. Kilka kolejnych prac dokumentuje zainteresowania badawcze Autorki w zakresie fleksji języka polskiego. Są to następujące artykuły: *Analiza możliwości funkcjonalnego wprowadzania wybranych form deklinacyjnych (na podstawie narzędnika i miejscownika) w grupach studentów cudzoziemców uczących się języka polskiego jako obcego* (KPC 9, 1997); *Do czego Polakom potrzebny jest ten nieszczęsny celownik, czyli problemy cudzoziemców związane z użyciem rzadziej występujących form fleksyjnych* (KPC 12, 2002); *Analiza możliwości funkcjonalnego wprowadzania form fleksyjnych w grupach studentów cudzoziemców uczących się języka polskiego (na podstawie wybranych związków składniowych z liczebnikami głównymi)* (KPC 10, 1998).

Iwona była autorką, która wiele razy przedstawiała specyfikę nauczania w SJPdC UŁ. W 17. tomie KPC, 2010, którego część pierwsza została poświęcona jubileuszowi 50-lecia łódzkiego centrum, został opublikowany jej artykuł: *Kursy języka polskiego jako obcego w Studium Języka Polskiego dla Cudzoziemców Uniwersytetu Łódzkiego w latach 1998–2008*. W tym samym tomie Autorka przedstawiła pracę: *Moda językowa na frazeologizmy i idiomy w mediach jako „podtekst” glottodydaktyki*. Był to nowy, medioznawczy, temat w badaniach Iwony – artykuł miał się stać załącznikiem Jej rozprawy habilitacyjnej.

W ostatnich latach w pracach Iwony – autorskich i współautorskich – zaczęły pojawiać się bardziej różnorodne niż wcześniej wątki – refleksje kulturoznawcze,

³ Większość opublikowała pod nazwiskiem Słaby-Góral.

analizy tekstologiczne i metalingwistyczne, np. w pracach: *Teksty-preteksty, czyli „poezja gramatyki i gramatyka poezji” na lekcjach języka polskiego jako obcego* (KPC 18, 2011; współautorstwo: Alicja Skalska); *Wariacje na temat dialogu, czyli co można zrobić z tekstem w grupie średnio zaawansowanej językowo na zajęciach z języka polskiego jako obcego* (KPC 18, 2011); *Nauczyciel uczy się przez całe życie* (KPC 21, 2014). W wygłaszanych referatach i artykułach publikowanych w tomach pokonferencyjnych Iwona przedstawiała także rezultaty innych swoich badań, np. lapsologicznych, jak w referacie *Błąd kształtuje świadomość*, wygłoszonym podczas konferencji jubileuszowej centrum „Polonicum” UW (Warszawa, 8–9 IV 2016 r.); tekst w druku.

Iwona w największym stopniu spełniała się wtedy, gdy obmyślała sposoby przetwarzania reguł gramatyki opisowej dla celów glottodydaktycznych. Prace, w których tego rodzaju cele były realizowane, trzeba też uznać za najbardziej wartościowe w Jej dorobku.

Największym osiągnięciem naukowym Iwony Góral-Wilhelms jest niewątpliwie jej rozprawa doktorska *Fleksja polska a glottodydaktyka. Czas i miejsce jako kategorie pragmatyczne*. Określając motywy podjęcia pracy badawczej, Autorka rozprawy pisze we Wstępie:

Zajęcia z jpjo w wielonarodowościowych grupach anglojęzycznych lub bez języka pośredniego [...] zmusiły mnie do opracowania zupełnie innego, specyficznego opisu gramatyki języka polskiego dla potrzeb glottodydaktyki oraz do opracowania wybranych zagadnień z zakresu metodyki jpjo uwzględniających stopień wiedzy i możliwości percepcyjne osób, które podjęły decyzję studiowania w Polsce po polsku. [...] Opis fleksji polskiej uwzględniający potrzeby glottodydaktyki (oraz niektóre z założeń metodyki jpjo) pozwolę sobie w poniższej rozprawie przedstawić z nadzieją, że będzie on pomocny w nauczaniu jpjo i przyczyni się do większej efektywności nauczania i uczenia się (komputeropis rozprawy, s. 13⁴).

Opis sposobów wprowadzania, uczenia i testowania form fleksyjnych w nauczaniu jpjo – w zakresie fleksji imiennej i werbalnej – znajdujemy w rozdziale IV rozprawy. Za nowatorski, choć wymagający jeszcze uporządkowania, można uznać rozdział V, napisany w duchu kognitywistycznym: *Opozycje miejsca i opozycje czasu w języku polskim (czas i miejsce jako kategorie pragmatyczne)*. Autorka zaproponowała w nim własną koncepcję podziału czasowników, która – jej zdaniem – tłumaczy niuanse znaczeniowe polskich czasowników wyrażane za pomocą rekcji czasowników z przyimkami (np. *biegać na plażę a biegać na plaży, martwić się o kogoś a martwić się kimś*). Objasnia swoje stanowisko m.in. w Podsumowaniu rozprawy:

[...] Zaproponowałam wprowadzenie [...] kategorii zmiany, dotyczącej punktu, momentu, czasem stanu, czyli dwóch ważnych, rozumianych pragmatycznie, kategorii – miejsca i czasu. Konsekwencją takiego widzenia systemu języka polskiego (w zakre-

⁴ Praca jest dostępna w archiwum prac dyplomowych obronionych na Wydziale Filologicznym UŁ.

się fleksji i składni), byłby podział form deklinacyjnych (dotyczący przypadków zależnych i ich związków z przyimkami, czasownikami bezprzyrostkowymi oraz zależności od odcieni znaczeniowych przedrostków czasownikowych) na przypadki dwuwymiarowe, zmienne – dopełniacz, biernik i celownik oraz jednowymiarowe, trwałe – miejscownik i narzędnik [...] (tamże, s. 258).

Przedstawiany w niniejszym tomie artykuł Iwony Góral-Wilhelms: *Specyfika nauczania języka polskiego w Studium Języka Polskiego dla Cudzoziemców Uniwersytetu Łódzkiego. Przykłady korelacji międzyprzedmiotowej* (KPC 23, 2016) jest przetworzonym przez Autorkę pierwszym rozdziałem wspomnianej wyżej rozprawy doktorskiej. Jednocześnie nawiązuje do najwcześniejszej pracy opublikowanej przez Nią w tomie próbnym KPC. Jest to znaczące zamknięcie badań Autorki.